

8. Іл'їн Е. Р. Психологія спорту / Е. Р. Іл'їн. – СПб. : Пітер, 2009. – 352 с.
9. Клименко В. В. Механізми психомоторики людини / В. В. Клименко. – К. : КМІУВ імені Бориса Грінченка, 1997. – 192 с.
10. Konopkin O. A. Psihologicheskie mehanizmy reguljacii dejatel'nosti / O. A. Konopkin. – M. : Nauka, 1980. – 256 s.
11. Shul'ga T. I. Problemy volevoj reguljacii v ontogeneze / T. I. Shul'ga // Voprosy psihologii. – 1994. – № 1. – S. 49–69.

Received June 27, 2017

Revised July 28, 2017

Accepted August 30, 2017

УДК 159.943 (043.3)

Н. В. Жиліяк

nataliezhylyjak@ukr.net

Психологічні особливості регуляції моторних дій за допомогою сміслових завдань

Zhyliak N. V. Psychological peculiarities of regulation of motor actions with the help of semantic tasks / N. V. Zhyliak // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 38. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – P. 155–166.

N. V. Zhyliak. Psychological peculiarities of regulation of motor actions with the help of semantic tasks. The results of the study of the problem on semantic tasks manifestation implemented by the subject of psychomotor activity, on the motor activity are presented. An activities-based approach is analyzed and chosen as a basis for the study on the peculiarities of the regulation of motor activities by using semantic tasks. It is stated that in order to understand the peculiarities of the semantic problems realization in functional organs it is expedient to apply the theory of levels of constructing motions, developed by M. Bernstein.

It is emphasized that there is not definite overall indicator of human psychomotor giftedness, and for coordinating the subject to perform a wide range of motor actions, you can use a system of exercises, which are represented as leading all levels of constructing movements. The influence of

the type of temperament and the individual typological properties of the human nervous system on the semantic problems in the manifestation of the coordination of movements and the accuracy of reproduction of various characteristics of psychomotor action are revealed. It is emphasized that the semantic problem with the maximum manifestation of certain components of psychomotor qualities determines the content of the functional body, which ensures the corresponding achievement. It is revealed that there is a relationship between the meaning of semantic tasks and the manifestation of psychomotor qualities of the subject. It is determined that the possibility of realization of one of the semantic tasks can interfere with the realization of another, and the possibility of identifying various components of one quality is weakly interconnected. The analysis of the peculiarities of the influence of the system of semantic tasks acting in the structure of the levels of constructing movements on the psychomotor capabilities of a person is carried out.

The program on the development of skills of regulation of motor actions of students with the help of comparatively structured semantic tasks is offered. It is proved that the semantic tasks in preserving certain positions and optimizing the stresses of the muscles of the neck, trunk and extremities improve the functionality of the lumbar-spinal level; semantic tasks to ensure the internal coherence of the work of tens and hundreds of muscles improve the functionality of the thalamic-palidary level; semantic tasks concerning the accuracy of moving parts of the body and objects in space improve the functionality of the pyramidal-steady-state level; the semantic tasks of carrying out actions with objects of culture improve the functionality of the parietal-premotor level; semantic tasks on the accuracy of writing improve the capabilities of the highest cortical level. The results of empirical testing of the developed innovation program are presented.

Key words: semantic tasks, motor actions, subject of activities, coordination of movements, psychomotor quality, levels of movement formation, regulation of motor function.

Н. В. Жіяляк. Психологічні особливості регуляції моторних дій за допомогою смислових завдань. Представлено результати вивчення проблеми прояву смислових завдань, що реалізуються суб'єктом психомоторної активності, на моториці дій. Проаналізовано й обрано за основу для дослідження особливостей регуляції моторних дій шляхом застосування смислових завдань діяльнісний підхід, який детально розроблено у психології. Констатовано, що для розуміння особливостей реалізації смислових задач у функціональних органах доцільно застосовувати теорію рівнів побудови рухів, розроблену М. Бернштейном. Підкреслено, що немає визначеного загального показника психомоторної обдарованості людини, а для координаційного налаштування суб'єкта на виконання широкого спектру моторних дій можна використовувати систему вправ, у якій представлено як ведучі всі рівні побудови рухів. Виявлено вплив типу темпераменту та індивідуально-типологічних властивостей

нервової системи людини на смислові завдання з прояву координації рухів і точності відтворення різних характеристик психомоторної дії. Підкреслено, що смислова задача з максимальним проявом тих чи інших складових психомоторних якостей визначає і зміст функціонального органу, який забезпечує і відповідне досягнення. З'ясовано, що існує взаємозв'язок між змістом смислових завдань та проявом психомоторних якостей суб'єкта. Визначено, що можливість реалізації одного зі смислових завдань може заважати реалізації іншого, а можливості виявлення різних складових однієї якості слабко пов'язані між собою. Здійснено аналіз особливостей впливу системи смислових завдань, що діють у структурі рівнів побудови рухів, на психомоторні можливості людини.

Запропоновано програму розвитку умінь регуляції моторних дій студентів за допомогою порівнево структурованих смислових завдань. Доведено, що смислові завдання щодо збереження тих чи інших поз та оптимізації напруження м'язів шиї, тулуба і кінцівок покращують функціональні можливості рubro-спинального рівня; смислові завдання щодо забезпечення внутрішньої узгодженості роботи десятків і сотень м'язів покращують функціональні можливості таламо-палідарного рівня; смислові завдання щодо точності переміщення частин тіла та предметів у просторі покращують функціональні можливості пірамідно-стриарного рівня; смислові завдання щодо виконання дій із предметами культури покращують функціональні можливості тім'яно-премоторного рівня; смислові завдання щодо точності письма покращують можливості найвищого кортикального рівня. Подано результати емпіричної перевірки розробленої інноваційної програми.

Ключові слова: смислові завдання, моторні дії, суб'єкт діяльності, координація рухів, психомоторні якості, рівні побудови рухів, регуляція моторики.

Постановка проблеми. Передумови вивчення смислу в психології як ідеї, ідеального змісту, інформації, що її несе та чи інша подія, ситуація, предмет, дія, полягали першопочатково у прагненні зрозуміти цю дефініцію як явище свідомості, причому не виходячи за межі самої свідомості (А. Біне, Ван дер Вельдт, Е. Тітченер, Ф. Барлетт та ін.). Натомість другий підхід полягав у прагненні науковців зрозуміти суть смислу шляхом аналізу життєдіяльності людини, її реальної взаємодії з навколишнім світом (Л. Віготський).

За результатами проведених досліджень засновники діяльнісного підходу в психології констатують, що психологічний аналіз діяльності полягає не у виділенні з неї її внутрішніх психічних елементів для подальшого відокремленого їх вивчення, а в тому, щоб ввести у психологію такі одиниці аналізу, які несуть в собі психічне відображення в його невід'ємності від по-

роджуючих його і ним опосередковуючих моментів людської діяльності (О. Леонт'єв, С. Рубінштейн). Такою одиницею аналізу, зокрема, може бути психомоторна дія, яка має свої психічні та рухові компоненти. У психомоторній дії м'язові рухи та їх відчуття поєднують внутрішні психічні та зовнішні фізичні вияви активності суб'єкта, смислову структуру і моторний склад. Тобто, досліджуючи психомоторні акти суб'єкта, необхідно вивчати як смислово сторону моторних дій, так і їх кінематичні та динамічні характеристики (Б. Анан'єв, М. Бернштейн, О. Лурія, В. Клименко та ін.).

Дослідження структури діяльності дали змогу науковцям констатувати, що смисл утворюється в результаті відображення суб'єктом відношень, що існують між ним і тим, на що його дії спрямовані як на свою безпосередню мету. Саме відношення мотиву до мети породжує особистісний смисл, причому смислоутворююча функція в цьому відношенні належить мотиву (О. Леонт'єв). Водночас, в самій психомоторній дії системоутворюючим для неї є смислове завдання. Проте досліджень ролі смислових завдань у керуванні психомоторикою практично немає, вони розглядаються принагідно у контексті інших проблем.

Отже, **мета нашої статті** – теоретико-методологічні дослідження психологічних особливостей регуляції моторних дій за допомогою смислових завдань.

Сучасні вимоги до вивчення смислових завдань дій поступово визначились у дослідженнях, проведених такими психологами, як В. Клименко, С. Лазуренко, Г. Ложкін, О. Малхазов, А. Шинкарук та ін. З одного боку, смислова сторона образу рухів базується на логічній схемі моторної дії, і на цьому підґрунті розгортаються найголовніші психічні процеси з реалізації наміру, а з іншого – зовнішні прояви психомоторики містять у собі мотив дії. Зароджуючись у діяльності, смисл стає однією зі структурних складових свідомості, а, виявляючись через значення, змінює діяльність (В. Клименко).

Дослідженнями співвідношення смислової структури дії та її моторного складу в різних умовах займались А. Валлон, В. Давидов, Н. Гордеева, В. Зінченко, Є. Ільїн, В. Озеров, К. Платонов, Н. Розе, Є. Сурков та інші.

Однак, проблема регуляції моторних дій за допомогою смислових завдань ще не була предметом окремого наукового психологічного дослідження і належно не висвітлена у науковій літературі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчив, що ідея Дж. Берклі про поєднання психічного та фізичного м'язовими рухами та їх відчуттями була розвинена у трактаті про відчуття Е. Кандільяка, а Г. Спенсер і О. Бен підкреслили, що без м'язових відчуттів неможливо поєднати внутрішнє та зовнішнє у поведінці суб'єкта. Водночас у їх працях із цієї проблеми йдеться про дуалізм, а не про причинний зв'язок.

Роль психомоторики у процесах пізнання та практичного впливу на навколишнє середовище на основі матеріалістичних і детерміністичних засад ґрунтовно досліджували І. Сеченов, Т. Рібо, О. Самойлов, М. Озерецький, М. Гуревич, М. Лебединський та інші. З позиції діяльнісного підходу психомоторні феномени вивчали: М. Бернштейн (цільова детермінація поведінки людини), О. Леонтьєв (відновлення рухів після поранень), О. Запорожець (онтогенез психіки як орієнтувальної діяльності), О. Лурія (виявлення афективних комплексів), Б. Ананьєв (психічні та рухові компоненти в діях).

Науковці спрямовують увагу на дослідження механізмів керування психомоторними виявами. Починаючи з Р. Декарта, який своїми працями створив потужний стимул для переходу психологічного знання із суто філософських на емпіричні засади; Т. Гобса, який створив систему психології, що містить основи для розвитку матеріалістичної детерміністської схеми керування поведінкою (асоціації); Г. Лейбніца, який констатував, що сприймання залежить від досвіду суб'єкта (аперцепція), й означив певну циклічну схему функціонування цього процесу; Д. Берклі, який застосовував схему рефлекторного кільця у своїй теорії, що пояснювала функціонування зору; і завершуючи Дж. Дьюї, який остаточно сформулював у своїх працях принцип зворотного зв'язку, здійснювали пошук адекватного пояснення стимулу і логічного завершення дії.

М. Ланге, М. Бернштейн, П. Анохін, Л. Чхайдзе та інші вчені теоретично й емпірично поглибили розуміння механізмів керування діями й акцентували увагу на значенні для цього процесу смислових завдань. Багатомірність смислових завдань моторних дій із застосуванням системи понять, які розкривають різні особливості та сторони образного відображення: образ – мета, концептуальна модель, оперативний образ, досліджували Є. Ільїн, В. Кліменко, С. Лазуренко, О. Малхазов, В. Озеров, А. Шинкарук та ін.

Для розуміння особливостей реалізації смислових завдань у функціональних органах доцільно застосовувати теорію рівнів побудови рухів, розроблену М. Бернштейном. Вона дає змогу віднайти відповідь на питання, чому суб'єкти психомоторної активності виконують одні дії краще за інші. Це можливо тому, що функціональні можливості різних рівнів побудови рухів у одного й того ж суб'єкта різні. Особливо парціальність функціональних можливостей суб'єктів на різних рівнях нервової системи помітна у дітей-олігофренів. Іноді вони спроможні краще виконати складнішу дію, а гірше простішу (М. Вайзман, М. Козленко, В. Синьов, О. Хохліна).

Відповідно, можна говорити про відсутність певного загального показника психомоторної обдарованості людини, що у процесі розвитку умінь регуляції моторних дій вимагає від суб'єкта активності щоразу удосконалюватись у конкретній координаційній дії і не дає можливості здійснити загальне координаційне налаштування (Л. Бурлачук, К. Гуревич, Є. Ільїн та ін.).

Як відомо, програмові вправи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів позитивно впливають на їх психомоторні можливості за конкретними факторами. Це дозволяє висунути припущення про необхідність такого поєднання вправ, яке дозволить покращити координаційні можливості суб'єкта і підготувати його до виконання різноманітних психомоторних дій.

На нашу думку, здійснити таке загальне координаційне налаштування студентів на виконання широкого спектру моторних дій можна за допомогою системи вправ, у яких представлені як провідні всі рівні побудови рухів.

Виклад основного матеріалу. Емпірично досліджені смислові завдання з прояву психомоторних якостей суб'єкта та смислові завдання, що діють у структурі рівнів побудови рухів.

Констатувальний експеримент проводився на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільського спеціалізованого дошкільного закладу № 3 та Хотинської допоміжної школи (Чернівецька область).

На першому підетапі першого етапу в 182 досліджуваних визначався тип темпераменту за методикою Б. Цуканова (точність відтворення нетривалих часових інтервалів). За отриманими результатами всі обстежувані були поділені на чотири групи. До першої групи увійшли 42 суб'єкти, які, відтворюючи часові інтервали часу, поспішали (0,7–0,79 с) – холеричний тип темпераменту. Друга група була створена із суб'єктів, які також по-

спішали, відтворюючи часові інтервали, проте вони поспішали меншою мірою (їх тау-тип 0,8–0,89 с) – сангвінічний тип темпераменту (51 досліджуваний). До третьої групи увійшли 55 осіб меланхолічного типу темпераменту (тау-тип 0,91 – 1,0 с), які найточніше відтворювали задані інтервали часу. Четверта група була створена зі студентів, тау-тип яких дорівнював 1,01–1,1 с – флегматичний тип темпераменту (34 особи).

На другому підетапі вивчалась точність відтворення амплітуди рухів у суб'єктів за кінематометричною методикою, розробленою Є. Ільїним, визначався «зовнішній» баланс нервових процесів. Баланс процесів збудження і гальмування у представників різних типів темпераменту був типовим і не потребував додаткового статистичного рішення. Водночас, констатовано, що у суб'єктів одного і того ж типу темпераменту точність відтворення, наприклад, просторових еталонів рухів, може характеризуватися збільшенням, а часових – зменшенням.

На третьому підетапі ми вивчали точність відтворення м'язових зусиль людини, застосовуючи динамометричний варіант методики визначення балансу нервових процесів, розроблений Є. Ільїним. Отримані результати співвідносяться з результатами попереднього підетапу констатувального експерименту.

Виявилось, що тип темпераменту людини впливає на реалізацію смислових завдань щодо точності відтворення різних характеристик рухів.

На другому етапі вивчалися особливості того, як різні смислові завдання організують психомоторну активність щодо керування рухами і максимальних проявів складових психомоторних якостей сили, швидкості, витривалості у студентів (138 досліджуваних). Для цього в усіх обстежуваних фіксувались: показники прояву максимальних зусиль у роботі зі становим динамометром, показники стрибка у висоту з місця на результат, показники швидкості простої сенсомоторної реакції, показники метання тенісного м'яча з місця на дальність, показники максимальної частоти рухів руки (за Т. Круцевичем), показники згинання-розгинання рук в упорі лежачи на максимальну кількість разів (за 35 с), показники бігу 3000 м на результат.

Установлено, що зміст смислового завдання щодо максимального прояву тих чи інших складових психомоторних якостей визначає, які саме м'язи, нервово-фізіологічні механізми та психологічні процеси включаються у функціональний орган, що забезпечує відповідне досягнення. Спроможність реалізувати одне зі смислових завдань щодо прояву конкретної складової

психомоторної якості дещо зменшує можливість суб'єкта реалізувати інше смислове завдання. Здатність студентів реалізувати смислові завдання щодо прояву різних складових однієї психомоторної якості має слабкий взаємозв'язок.

На цьому ж етапі дослідження вивчався вплив різних смислових завдань в одній дії на її результативність. Установлено, що різні смислові завдання по-різному об'єднують рухи в психомоторній дії – стрибок у довжину з розбігу на результат. Зокрема, смислове завдання виконати максимально сильне відштовхування дещо зменшує результат стрибка, смислове завдання – виконати максимально швидке відштовхування статистично достовірно покращує результат стрибка ($p < 0,05$), а смислове завдання – виконати максимально швидке прискорення махової ноги під час відштовхування дозволило отримати ще більше зростання результату ($p < 0,01$).

Отже, між зовнішніми показниками моторики і внутрішніми смисловими завданнями існує певне співвідношення, що дає змогу об'єктивно вивчати як зовнішні чинники (моторику), так і внутрішні суб'єктивні феномени (психіку), та віднаходити варіанти ефективних смислових завдань для конкретних моторних дій.

На третьому етапі досліджувався психомоторний розвиток студентів (36 обстежуваних). На різних рівнях побудови рухів реєструвались: рівень А (рубро-спинальний, або палеокінетичних регуляцій) – тривалість утримання рівноваги у стійці на одній нозі на підставці та тривалість утримання рівноваги у стійці на одній нозі на підлозі; рівень В (таламо-палідарний, або рівень співдружних рухів і стандартних штампів) – точність відтворення ходьби на 7 метрів і точність відтворення ходьби на 5 метрів; рівень С (пірамідно-стріарний, або просторового поля) – точність потрійного стрибка у довжину з місця на 75% від максимуму і точність потрійного стрибка у довжину з місця на 50% від максимуму; рівень D (тім'яно-премоторний, або рівень предметних дій та смислових ланцюгів) – швидкість виконання операції «монтаж» та швидкість операції «демонтаж»; рівень E (вищій кортикальний) – час координації письма і помилка координації письма.

Здійснювані експериментальні процедури співвідносяться з базовими теоретичними поняттями, розробленими М. Бернштейном, і з результатами, отриманими іншими науковцями, що доводить їх валідність. Відповідно, експериментальні результати можна вважати достовірними, а подвійні показники кожного з рівнів побудови рухів забезпечили надійність вимірів.

Отримані за допомогою застосованих методик емпіричні дані дозволили не тільки зафіксувати середні показники групи на кожному з рівнів побудови рухів, а й констатувати, що досліджувані можуть мати високі показники на одному рівні, середні – на другому і низькі – на третьому. Тобто, ефективність реалізації смислових завдань на різних рівнях побудови рухів у одного і того ж досліджуваного різна.

На цьому етапі також вивчався вплив смислових завдань на регуляцію та ефективність психомоторної активності розумово відсталих дітей 6–7 років (32 дитини) з помітно ушкодженим таламо-палідарним рівнем. Вони виконували спочатку смислове завдання «підніми руку», а потім – «зніми шапку». Діти-олігофрени 11–12 років (35 дітей) із помітно ушкодженим пірамідно-стріарним рівнем спочатку виконували смислове завдання «намалюй коло», а потім – «напиши літеру О». Показники координації рухів під час виконання дітьми смислових завдань оцінювались трьома експертами за 12-бальною шкалою. У відборі експертів урахувалась їхня теоретична база (рівень магістра корекційної педагогіки) та практична підготовленість (стаж роботи з дітьми-олігофренами не менше 5 років).

Зафіксовано, що у розумово відсталих дітей 6–7 років спостерігається більш високий вияв координації рухів за виконання ними складних дій («зніми шапку») і нижчий рівень за виконання простіших дій («підніми руку»). У дітей-олігофренів 11–12 років спостерігається високий вияв координації на найвищому кортикальному рівні Е (смислове завдання «напиши літеру О») і низький на рівні просторового поля С (смислове завдання «намалюй коло»).

Отже, розроблена М. Бернштейном теорія рівнів побудови рухів є одночасно і системою смислових завдань, які, як було доведено, впливають на координацію рухів суб'єкта, а його психомоторні можливості на різних рівнях характеризуються парціальністю, як у нормі, так і при патології.

Інноваційна порівнево структурована програма розвитку умінь регуляції моторних дій застосовує усі п'ять класів смислових завдань, що діють на всіх рівнях побудови рухів. Кожен клас смислових завдань покращує координацію рухів на одному з рівнів, а разом вони є своєрідною «школою» координації рухів, налаштування цілісної психомоторики суб'єкта.

Для перевірки ефективності запропонованої програми розвитку умінь регуляції моторних дій порівнево структурованими

смысловими завданнями було створено дві групи досліджуваних (по 34 студенти). У першій експериментальній групі упродовж 20 тижнів розвивальних занять застосовувались порівнево структуровані фізичні вправи. У другій контрольній групі упродовж того ж часу застосовувались порівнево неструктуровані смыслові завдання фізичних вправ.

Зіставлення результатів експериментальної і контрольної груп у застосованому нами плані з попереднім і підсумковим тестуванням дало змогу здійснювати чіткий контроль за внутрішньою валідністю експерименту. Водночас, ми враховували необхідність того, щоб зміст тестових та експериментальних завдань був різним, принаймні за кінематичними і динамічними характеристиками виконуваних рухів.

Методичні прийоми, що застосовувались для отримання емпіричних результатів, дозволили вимірювати змінні розвитку вмінь регуляції моторних дій на різних рівнях побудови рухів, які задані в експерименті саме різними смысловими завданнями.

Виявилось, що застосування порівнево структурованих смыслових завдань щодо фізичних вправ дає можливість студентам вищих навчальних закладів отримати досвід регуляції різних дій, для яких провідними є всі рівні побудови рухів, налаштувати на ефективну роботу всі рівні центральної нервової системи.

За 20 тижнів статистично достовірно покращилися показники координації дій (утримання рівноваги), для яких провідним є рубро-спинальний рівень побудови рухів ($p < 0,05$); дій (точність відтворення ходьби), для яких провідним є таламо-палідарний рівень побудови рухів ($p < 0,01$); дій (виконання потрійного стрибка з місця на орієнтир), для яких провідним є пірамідно-стріарний рівень просторового поля ($p < 0,01$); дій («монтаж» – «демонтаж»), для яких провідним є тім'яно-премоторний рівень предметних дій ($p < 0,05$); дій (письмо), для яких провідним є кортикальний рівень ($p < 0,05$). Учасники контрольної групи також дещо покращили рівень свого психомоторного розвитку, проте статистично не достовірно.

Висновки. Проведений формувальний експеримент дає підстави констатувати наявність відносно стійкого зв'язку між застосованими смысловими завданнями (експериментальним впливом) і змінами координаційних можливостей суб'єктів психомоторної активності на різних рівнях побудови рухів (відповіддю), що характеризує результати експерименту як принципово відтворювані.

Перспективою подальшого дослідження проблеми є визначення та обґрунтування способів і прийомів застосування структури смислових завдань на академічних заняттях студентів.

Список використаних джерел

1. Бернштейн Н. А. Физиология движений и активность / Н. А. Бернштейн ; под ред. О. Г. Газенко, изд. подгот. И. М. Фейгенберг. – М. : Наука, 1990. – 495 с.
2. Жилияк Н. В. Психологічні особливості регуляції моторних дій за допомогою смислових завдань : монографія / Н. В. Жилияк. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. – 150 с.
3. Ильин Е. П. Психофизиология состояний человека / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2005. – 412 с.
4. Ломов Б. Ф. Психическая регуляция деятельности : избранные труды / Б. Ф. Ломов. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2006. – 624 с.
5. Клименко В. В. Психофізіологічні механізми праксису людини : монографія / В. В. Клименко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 640 с.
6. Психологический словарь / под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Меццарякова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Педагогика-Пресс, 1998. – 440 с.
7. Шинкарюк А. І. Психомоторно-рівнева структура активності та свободи суб'єкта / А. І. Шинкарюк. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2005. – 448 с.
8. Шинкарюк А. І. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Психомоторика» / укладачі А. І. Шинкарюк, В. А. Шинкарюк, Н. В. Попович. – Кам'янець-Подільський : ФОП Син О. В., 2007. – 112 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bernshtejn N. A. Fiziologija dvizhenij i aktivnost' / N. A. Bernshtejn ; pod red. O. G. Gazenko, izd. podgot. I. M. Fejgenberg. – M. : Nauka, 1990. – 495 s.
2. Zhyljak N. V. Psychologichni osoblyvosti reguljacii' motornyh dij za dopomogoju smyslovyh zavdan' : monografija / N. V. Zhyljak. – Kam'janec'-Podil's'kyj : Medobory-2006, 2015. – 150 s.
3. Il'in E. P. Psihofiziologija sostojanij cheloveka / E. P. Il'in. – SPb. : Piter, 2005. – 412 s.
4. Lomov B. F. Psihicheskaja reguljacija dejatel'nosti : izbrannye trudy / B. F. Lomov. – M. : Izd-vo «Institut psihologii RAN», 2006. – 624 s.

5. Klymenko V. V. *Psyhofiziologichni mehanizmy praksysu ljudyny : monografija* / V. V. Klymenko. – K. : Vydavnychyj dim «Slovo», 2013. – 640 s.
6. *Psihologicheskij slovar' / pod red. V. P. Zinchenko, B. G. Meshherjakova. – 2-e izd., pererab. i dop. – M. : Pedagogika–Press, 1998. – 440 s.*
7. Shynkarjuk A. I. *Psyhomotorno-rivneva struktura aktyvnosti ta svobody sub'jekta* / A. I. Shynkarjuk. – Kam'janec'-Podil's'kyj : Oijum, 2005. – 448 s.
8. Shynkarjuk A. I. *Navchal'no-metodychnyj kompleks dyscypliny «Psyhomotoryka» / ukladachi A. I. Shynkarjuk, V. A. Shynkarjuk, N. V. Popovych. – Kam'janec'-Podil's'kyj : FOP Syn O. V., 2007. – 112 s.*

Received June 20, 2017

Revised July 19, 2017

Accepted August 23, 2017

УДК 925:159.923

E. E. Ivashkevych
erikguetta@mail.ru

PERSONAL RELIABILITY OF THE NARRATOR AS A FUNDAMENTAL QUESTION OF TRADITIONAL NARRATIVE DISCOURSE FROM THE POINT OF VIEW OF PSYCHOLINGUISTICS

Ivashkevych E. E. *Personal reliability of the narrator as a fundamental question of traditional narrative discourse from the point of view of psycholinguistics* / E. E. Ivashkevych // *Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 38. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – P. 166–175.*

E. E. Ivashkevych. Personal reliability of the narrator as a fundamental question of traditional narrative discourse from the point of view of psycholinguistics. In the article it was shown that the reliability of a narrator might be put to doubt in several ways, and the truthfulness of any